

УДК 338.48.(1-22)

C. A. Mazur,

к. е. н., ст. викладач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, готельно-ресторанної справи та туризму, Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця

A. M. Prylutskiy,

к. е. н., ст. викладач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, готельно-ресторанної справи та туризму, Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця

СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ

S. Mazur,

Ph. D. in Economics, Lecturer in the Department of Management foreign trade activities, hotel and restaurant business and tourism, Vinnytsia National Agrarian University, city of Vinnitsa

A. Prylutskiy,

Ph. D. in Economics, Lecturer in the Department of Management foreign trade activities, hotel and restaurant business and tourism, Vinnytsia National Agrarian University, city of Vinnitsa

RURAL TOURISM AS A PROSPECTIVE DIRECTION DEVELOPMENT OF DOMESTIC TOURISM

Сільський туризм передбачає ознайомлення туриста з особливостями традиційної матеріальної і духовної культури, в тому числі занурення в реальне етнокультурне середовище українського села. В силу своєї змістовної унікальності та неповторності, сільський туризм є одним з перспективних внутрішніх туристських напрямків. Важливість розвитку даного виду туризму для України очевидна. З одного боку, він сприяє задоволенню етнокультурних, соціально-психологічних і пізнавальних потреб українців, а з іншого боку - може виступати ефективним засобом впливу на українську економіку, розвиваючи її до масштабів країни.

Rural tourism involves acquainting the tourist with the peculiarities of traditional material and spiritual culture, including immersion in the real ethnocultural environment of the Ukrainian village. Due to its informative uniqueness and originality, rural tourism is one of the promising internal tourist destinations. The importance of developing this type of tourism for Ukraine is obvious. On the one hand, it contributes to the satisfaction of ethno-cultural, socio-psychological and cognitive needs of Ukrainians, and on the other hand, it can act as an effective means of influencing the Ukrainian economy, expanding it to the scale of the country.

Ключові слова: *зелений туризм, сільський туризм, туристична сфера, туризм, організація відпочинку, розвиток туризму, туристичний продукт.*

Keywords : *ecotourism, rural tourism, tourism, the organization of vacation, development of tourism, the tourist product.*

Постановка проблеми у загальному вигляді

Ступінь дослідження особливостей формування і ефективного розвитку сільського туризму і його вплив на внутрішній туризм в умовах перехідного періоду ще не отримали належного обґрунтування. Мало вивченими

залишаються сутнісні характеристики сільського туризму і економічна ефективність надання цього виду туристичних послуг в складі внутрішнього туризму. У роботах європейських та національних науковців не повністю вирішено місце сільського туризму у розвитку сфери внутрішнього туризму в цілому, а також шляхи вдосконалення методів державного регулювання і підтримки галузі в умовах перехідного періоду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемам вивчення та визначення ролі значення сільського туризму у складі внутрішнього туризму та місця держави у його регулюванні приділяли значну увагу у своїх наукових працях такі учені, як О. Бейдик, Є. Богданова, І. Гришова, А. Дубоделов, Ю. Зінько, В. Кафарський, С. Косенко, М. Костриця, С. Мельниченко та інші. Проте, в теперішніх умовах невизначеності стратегічного розуміння та подальшого розвитку сільського туризму, постійних змін законодавства, виникає потреба далі вивчати теоретичні засади його розвитку в складі туристичної галузі в цілому.

Метою статті є дослідження місця та ролі сільського туризму як перспективного напрямку розвитку внутрішнього туризму в державі та її місце у щодо впливу на посилені розвитку туристичної сфери в Україні..

Виклад основного матеріалу дослідження

В даний час одним з перспективних напрямків розвитку індустрії туризму є сільський туризм. У світі щорічно подорожують близько 700 мільйонів туристів, при цьому за різними даними від 12 до 30 відсотків з них вважають за краще сільський туризм. Відповідно, ці цифри характеризують лише міжнародний туризм, а кількість внутрішніх сільських туристів в різних країнах значно вище. Сільський туризм з'єднує широкий спектр різних видів туризму, заснованих на використанні природних, історичних та інших особливостей ресурсів сільської місцевості, і розвивається швидкими темпами. У США і країнах Західної Європи сільський туризм в останні двадцять років став самостійною високоприбутковою галуззю туристичної індустрії. За оцінками СOT, сільський туризм входить до п'ятірки основних стратегічних напрямків розвитку туризму в світі до 2020 року [1].

Україна з її унікальним ресурсним потенціалом має великі можливості для розвитку сільського туризму, особливо в тих регіонах, де слабо розвинена інфраструктура туризму і одночасно є величезний невикористаний рекреаційний потенціал.

Крім того, позитивну роль в становленні і розвитку сільського туризму в Україні грає досить високий рівень безробіття в сільській місцевості – 49% від загальної чисельності зареєстрованих безробітних в 2017р.[2], який змушує населення самостійно вирішувати проблеми власної зайнятості шляхом розвитку цього виду туризму. Заснований на принципах сталого туризму, сільський туризм може сприяти вирішенню безлічі проблем, пов'язаних не тільки з зайнятістю населення, а й з деградацією навколишнього середовища, в першу чергу, деградацією земельних і водних ресурсів.

Одночасно, сільський туризм урізноманітнює місцеву економіку, формує попит на місцеві товари і послуги, відкриває додаткові джерела доходів для сільських територій. Це серйозно змінює становище сільських підприємців і жителів села: вони стають виробниками і постачальниками якісних туристичних послуг, що користуються попитом у споживачів.

Сільський туризм передбачає також вдосконалення стратегії розвитку сільських територій та підвищення ролі влади на місцях, про що переконливо свідчить європейський досвід. Місцева влада та інші структури по всій Європі розглядають питання розвитку сільських територій як пріоритетний напрямок своєї діяльності в контексті інтеграції з іншими аспектами сільського життя.

Сільський зелений туризм в даний час дуже популярний в Європі в силу дії наступних факторів [3]:

- зростання мобільності громадян за рахунок збільшення кількості особистого транспорту;
- більш ефективної організації вільного часу (вихідні, більш часті і короткі канікули);
- зростання динамічності і рівня стресів у сучасного міського життя;
- різноманітності і збільшення якості послуг, пропонованих власниками туристичних структур в сільській місцевості, їх спеціалізації;
- орієнтації туристів на невеликі і комфортабельні структури розміщення, в яких панує сімейна атмосфера;
- активного проведення часу поза міськими зонами (екскурсії, прогулянки, специфічні види спорту);
- підвищеного інтересу до культурних цінностей, традицій, місцевих свят.

Для розвитку сільського туризму необхідно вирішити комплекс певних проблем: врахування місцевих потреб регіону, утворення цілісного туристичного продукту, узгодження взаємодії та формування стимулів для розвитку підприємництва, підприємців та місцевих жителів.

Оцінюючи досвід становлення та розвитку сільського туризму в зарубіжних країнах, можна зробити висновок, що в Україні сьогодні є достатні передумови для його розвитку. Однак розвиток сільського туризму в сучасних соціально-економічних і законодавчо-правових умовах утруднено через низку причин, до яких відносяться: недосконалість законодавства. Лише в травні 2017 року Верховна рада України підтримала за основу законопроект №2232а "Про внесення змін до Закону України "Про особисте селянське господарство" щодо розвитку сільського зеленого туризму". Згідно проекту закону було надано юридичне визначення поняття сільського зеленого туризму, розмежувавши підприємницьку та не підприємницьку діяльність у галузі туристичної діяльності, що проводиться в сільській місцевості. Отже, було визначено, що сільський зелений туризм - це добровільне надання за плату або безоплатно послуги у сфері сільського зеленого туризму, а саме послуги з розміщення (проживання) не більше ніж на 10 місць, харчування, а також організації дозвілля й заходів,

пов'язаних із використанням майна особистого селянського господарства, місцевими звичаями і традиціями гостинності. Законопроектом пропонується регламентувати організацію у сільській місцевості фахової підготовки та перепідготовки членів особистого селянського господарства доповнити, що й у тому числі з надання послуг сільського зеленого туризму [4]. Крім цього, роз'єднаність зусиль з розвитку внутрішнього і в'їзного туризму, відсутність інтересу до впровадження механізмів економічної кооперації та управління; поганий стан українських доріг, що на 97 % потребують капітального ремонту; незадовільне використання муніципальними органами своєї керуючої функції, що визначає політику муніципальних утворень в сфері туризму, а також ролі координатора і організатора туристського розвитку сільських територій; непродуманість системи фінансового забезпечення розвитку сільського туризму (системи пільгового кредитування, субсидування і податкових пільг і т. д.).

У сучасних умовах сфера туризму в рамках світової економіки є глобальним бізнесом і цей ринок постійно розширюється не залишаючи без уваги жодну країну світу. Значення туризму, зокрема сільського туризму, для національної економіки в той же час пов'язано з тими перевагами, які він приносить за умови успішного розвитку і, перш за все, це збільшення доходів і зростання добробуту населення, зростання робочих місць не тільки в самій галузі, але і в суміжних обслуговуючих галузях. З цією метою пропонуємо використати такий інструментарій залучення сільського населення.

Таблиця 1.

Інструментарій залучення сільського населення до занять туристської діяльністю

ІНФОРМУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ПРО СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ	ПОВІДОМЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ПРО СФЕРУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ	ЗАЛУЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В ТУРИСТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ
<ul style="list-style-type: none"> • Публікація в ЗМІ матеріалів • про ефективність розвитку туризму в регіоні, досвіді розвитку сільського туризму; • Інформування населення про події, цінності гостинності, новинах галузі • Профорієнтаційна робота зі школярами щодо отримання професій у сфері туризму, підписання цільових договорів на навчання; • Розробка заходів щодо формування у підростаючого покоління патріотичного, відповідального ставлення до регіону, сільських територій; • Сприяння формуванню волонтерських рухів та їх залучення в реалізацію проектів, що сприяють розвитку сільського туризму в регіоні 	<ul style="list-style-type: none"> • Просвітництво молоді • Проведення виїзних навчальних заходів для спеціалістів в галузі сільського туризму і підприємців • Забезпечення координації між учасниками освітнього процесу в сільському туризмі • Підтримка профільної професійної освіти, системи підготовки і перепідготовки кадрів для підприємств індустрії туризму, інтеграція в освітній процес проблематики розвитку сільського туризму 	<ul style="list-style-type: none"> • Організація і проведення щорічних конкурсів в сфері сільського туризму • Організація і проведення фестивалів, свят, конкурсів, заходів, присвячених пам'ятним датам, туристсько-спортивних заходів в сільській місцевості • Створення системи преференцій що беруть участь в просуванні сільських туристських брендів, що займаються сільським туризмом, що ініціюють проекти в сфері сільського туризму • Проведення конкурсу проектів з розвитку сільських маршрутів / проектів • Гарантування організаційно-інформаційної підтримки проектів в сільському туризмі

Іншою важливою перевагою розвитку галузі є мультиплікативний ефект туризму, тобто його вплив на розвиток суміжних галузей економіки: транспорт, торгівля, сільське господарство, зв'язок, виробництво товарів народного споживання, соціальна сфера. Як наслідок, ми можемо розглядати туризм як соціально-економічне явище і приділити особливу увагу його розвитку, тим більше, що в Україні є всі умови для розвитку цієї галузі.

Третя перевага - зростання податкових надходжень до бюджетів різних рівнів, тобто ефективний розвиток туризму дозволяє значно збільшити надходження валюти в країну, забезпечуючи зростання податкових платежів до бюджетів і розвиваючи інші галузі національної економіки. Тим більше, що на сучасному етапі становлення і розвитку туризму в Україні робиться спроба вирішення переважно економічної задачі, тобто отримання максимального прибутку і поповнення за рахунок податків дохідної частини бюджетів різних рівнів. Така чисто економічна модель розвитку суперечить специфіці і соціальному призначенню туризму. Для цього пропонується відповідні механізми державного регулювання сільського туризму по характеру впливу, включаючи обґрунтування доцільності формування державної політики помірною типу, що сприятиме залученню вільного прихованого капіталу населення, що притримується ним на руках. Рекомендоване створення бази стратегічних документів розвитку сільського туризму, а найголовніше - прийняття остаточних правок у законодавчі акти в основному читанні, що встановлюють і затверджують основні поняття сільського туризму, визначають понятійний апарат та механізми реалізації сільського туризму на місцях, механізми, заходи прямого (адресного) і непрямого

(опосередкованого) впливу, надання рекомендацій по координації використання інструментарію між рівнями державного регулювання з урахуванням потенціалу сільського туризму і виконуваних ним функцій .

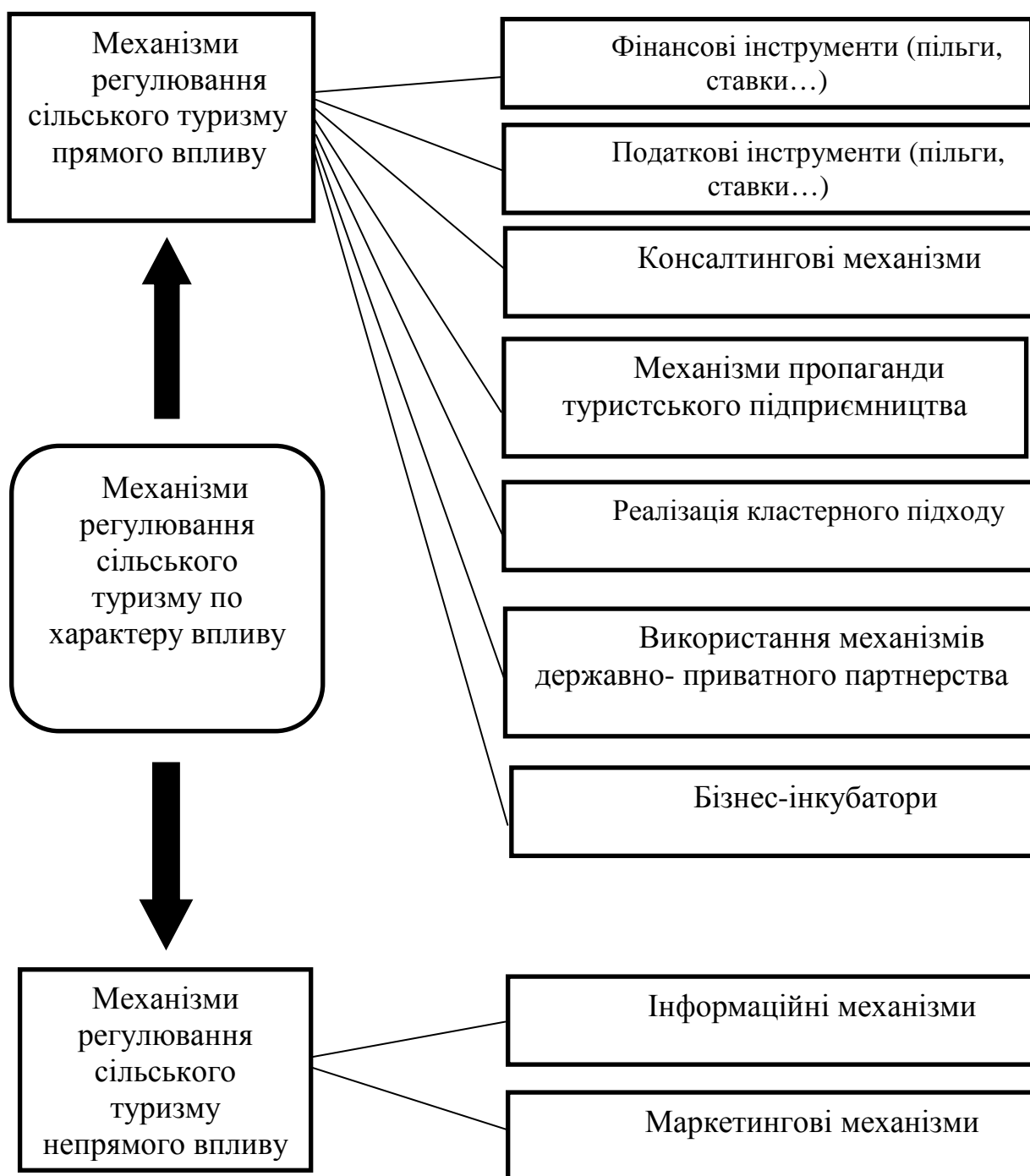

Схема 1. Механізми регулювання сільського туризму по характеру впливу

Сільський туризм виступає важливим чинником стабільного динамічного збільшення надходжень до бюджету, активізації розвитку багатьох галузей економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо).

Сільський відпочинок в Україні за рахунок збереження етнографічної самобутності повинен набути національного значення[5].

По-перше, він дає поштовх для відродження й розвитку традиційної культури: народної архітектури, мистецтва, промислів - усього, що складає місцевий колорит, і що, поряд із природно-рекреаційними чинниками, є не менш привабливим для відпочиваючих.

По-друге, через сільський відпочинок мешканці урбанізованих територій з масовою культурою мають можливість пізнати справжні українські традиції.

По-третє, етнокультура села репрезентує Україну світові й приваблює також іноземних туристів. Тому як передумову успішного розвитку відпочинку в сільських етнографічних районах треба розглядати формування ідеології відродження й розвитку всього спектра традиційної культури, починаючи від форм господарських занять до надбань духовної сфери, що діятимуть як сприятливі чинники для індивідуального відпочинку в етнографічних районах України.

Сільське населення України здатне отримувати реальні доходи у сфері сільського туризму від таких видів діяльності, як [6]:

- облаштування туристичних маршрутів;
- облаштування й експлуатація стоянок для туристів;
- робота гідом чи екскурсоводом;
- транспортне обслуговування туристів;
- егерська діяльність (полювання, аматорське та спортивне рибальство);
- прокат туристичного спорядження;
- послуги приймання туристів;
- кулінарні послуги;
- підготовка культурних програм;
- народні промисли;
- виробництво та реалізація туристам екологічно чистих продуктів харчування;
- реалізація туристам ягід та грибів.

Пріоритетність розвитку сільського зеленого туризму в усіх регіонах України зумовлена такими обставинами [7].

1. Розвиток сільського зеленого туризму стимулює мале підприємництво, важливе для оздоровлення економіки аграрних районів країни.

2. Регіони України володіють малоосвоєним рекреаційним потенціалом, що потребує пошуку альтернативних та ефективних стимулів для його раціонального використання у відпочинково-туристичних цілях.

3. Створення та розвиток агрорекреаційного сервісу вирішує низку напружених соціальних проблем багатьох регіонів, зокрема, масового безробіття, закордонного заробітчанства, складного соціального клімату тощо.

4. Збережена етнокультурна самобутність історичних країв нашої держави виступає ексклюзивною, міжнародно-туристичною, конкурентною перевагою, що дозволить Україні бути серед основних осередків розвитку сільського туризму в Європі.

Висновки. Таким чином можна підсумувати, що сільський туризм в Україні має чималі перспективи для розвитку, а саме, як складова внутрішнього, а головне і міжнародного туризму на перспективу. Головною проблемою та перешкодою відсутність достатньої нормативно-законодавчої бази для цього виду діяльності та відсутність порозуміння між державою в особі податкових органів та підприємців, що працюють чи збираються працювати у цій сфері бізнесу.

Розвиток і поширення сільського туризму надасть змогу:

- зменшити безробіття на селі, розширити самозайнятність населення;
- зберегти етнічну спадщину регіонів, відроджувати та розвивати народні промисли;
- покращити якість життя селян та інфраструктуру сіл;
- нарощувати продаж та збут сільськогосподарської продукції.

Список літератури.

1. Пітюлич, М.М. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн [Текст] / М.М. Пітюлич, І.І. Михайлюк // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. Серія "Економіка". – Спецвипуск 33. – Частина 3. – С. 154-158.

2. Держстат України (2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/rp/eans/eans_u/rbrn_rik16_u.htm

3. Малік, М.Й. Сільський аграрний туризм як чинник розвитку сільських територій України [Текст] / М.Й.Малік, Л.В. Забуранна // Економіка АПК : Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2012. – № 5. – С. 110-115.

4. Рада планує визначити поняття сільського зеленого туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://www.rbc.ua/ukr/news/rada-planiruet-opredelit-ponyatie-selskogo-1495550443.html>

5. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm

6. Перспективы развития сельского зеленого туризма в Украине. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vechervkarpatah.at.ua/publ/>.

7. Дунец А.Н. Взаимодействие субъектов сельского туризма в регионе // Российский Журнал Устойчивого Туризма, 2012. – № 2. – С. 26-29.

References.

1. Pitulich, M.M. and Myhayiluk, I.I. (2011), "Features of functioning of rural tourism in Ukraine and the experience of European countries", Scientific Bulletin of Uzhgorod University, Series "Economy", vol.3, pp.154-158.

2. State Statistics Service of Ukraine (2017), available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/rp/eans/eans_u/rbrn_rik16_u.htm (Accessed 20 Feb 2018).
3. Malik, M.I. and Ziburanna, L.V. (2012), "Rural agrarian tourism as a factor of development of rural territories of Ukraine", *Economika APK*, vol.5, pp.110-115.
4. Ukrainian Business Resource (2017), "The council plans to define the concept of rural green tourism", available at: <https://www.rbc.ua/ukr/news/rada-planiruet-opredelit-ponyatie-selskogo-1495550443.html> (Accessed 20 Feb 2018).
5. All about tourism (2018), "Prospects of development of rural green tourism in Ukraine", available at: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm (Accessed 20 Feb 2018).
6. vecherkarpatah (2018), "Prospects of development of rural green tourism in Ukraine", available: <http://vecherkarpatah.at.ua/publ/> (Accessed 20 Feb 2018).
7. Dunets A. N. (2012), "Interaction of subjects of rural tourism in the region", *Russian Journal of Sustainable Tourism*, vol.2, pp.26-29.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2018 р.